

History of Neurology Nöroloji Tarihinden

Dr. Dursun KIRBAŞ

SİNİR HASTALIKLARI (1)

Prof. Dr. Mazhar Osman

Bağımsız nöroloji bir seksiyon olarak gelişmektedir. Nöroloji ve Psikiyatri bir Nöropsikiyatri kürsüsü içerisinde. Uzmanlık alanı da Nöropsikiyatri uzmanlığıdır (1973'e kadar). Bu alanda ilk kitaplardan biri Mazhar Osman'ın Osmanlıca harflerle yazdığı Lewandowski' den "Ameli ve Muhtazar Emrazı Asabiye" kitabıdır. Bu kitabın basıldığı yıl 1914'tür (1330). Latin harfleri ile yazdığı "Sinir Hastalıkları" (1936) isimli kitabı ise geniş nöroanatomik tanımlamalardan sonra hastalıklara giriş yapmaktadır (1) demiştik. Bunları söylerken dikkatli bir dil kullanarak "bu alanda ilk kitaplardan biri" demiştik. Bu alanda ilk kitaplardan biri demek, ilk kitap demek değildir. Son yıllarda Osmanlıca tıp literatürü üzerine (2) yapılan arşiv çalışmaları bize yeni olanaklar sundu. Osmanlıca basılmış bazı nöroloji kitapları araştırmacılara sunuldu. Bunlardan biri 1922 yılında basılan Mustafa Hayrullah Diker' in "Pazartesi takrirleri" başlıklı, alt başlık olarak "Emrazı Asabiye ve Akliye üzerine" başlıklı kitaptı. İsminden de anlaşıldığı gibi "Pazartesi takrirleri", "Pazartesi dersleri" dir. Mustafa Hayrullah Diker' in pazartesi günleri Nöroloji ve Psikiyatri konularında anlattığı derslerdir. Bu çıkarsama kitabın adı üzerine yapılan bir yorumdur. Henüz bu kitaba ulaşabilmiş değiliz. Bu literatürden (2) edindiğimiz bilgiye göre, ikinci sırada 1926 yılında Osmanlıca basılan Mazhar Osman'ın Sinir Hastalıkları kitabıdır. Bu kitabın künyesi Tablo 1'deki gibidir.

Tablo 1: Kitabın Künyesi

Sinir Hastalıkları
Mazhar Osman
İstanbul. 1926 Kader Matbaası
1. Cilt 1. Deffer
259+1 Sayfa

Lewandowski' den "Ameli ve Muhtazar Emrazı Asabiye" kitabı çeviri kitabıdır. Oysa, Sinir hastalıkları 1. cilt ve 2. cilt kitaplar telifidir. 1. cilt Osmanlıca yazılmıştır ve bazı resimler elle çizilmiştir.

Osmanlıca basılı kapağa ulaşamadığımız için, Fihristini sunduğumuz (Resim 1) kitabın, fihristin Osmanlıca-Türkçe bir kısım tercümesini de sunuyoruz. Bu fihrist'e göre

"Mukaddime (önsöz)

Uzvi ve gayriuzvi asabi hastalıklar

Muayene-isticvab

Asıl-ı cümle asabiye muayenesi

Usb-i şemni (ağız) muayenesi

Usb-i basari (göz) muayenesi

3, 4, 6 zevcler

Kurrei ayn hareketleri

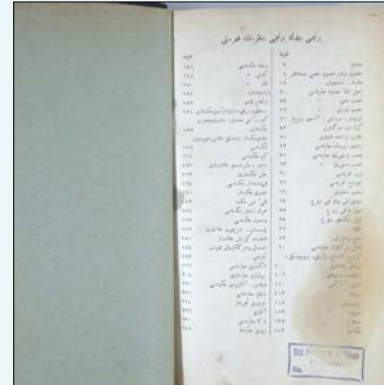
Tekarüb ve tebaat felçleri

5. zevci muayenesi

Usb vechinin muayenesi (yüz sinirleri)

Usb-i semi muayenesi (kulak)" dir.

Fihristin dökümünün bir kısmından anlaşıldığına göre bu kitap daha çok bir sinir sistemi semiyolojisidir. Şimdi aşağıya aldığımız resimler de bunları doğrulamaktadır.

Resim 1. Kitabın fihristi

Resim 2. Patella Refleksi Muayenesi

History of Neurology Nöroloji Tarihinden

Resim 3. Aşıl ve Triceps Refleksleri Muayenesi

Resim 5. Optik Sinir ve Kiasma

Resim 4. Klonus ve Yürüyüş Muayenesi

Resim 6. Kafa Çiftleri

Sinir sistemi semiyolojisi özelliği taşıyan bu kitap, nörolojiye giriş kitabıdır. Hepimizin bildiği gibi nörolojik muayene esasında bir lokalizasyon muayenesidir. Geçmişte kapalı bir kutu olan beyinde hastalığın yerini tayin etmek için, periferik sinirlerde ortaya çıkan delilleri değerlendirerek sonuca varılırdı. Bu dün böyleydi. Nörogörüntülemenin en üst düzeyde olduğu bilgisayar çağında, bugün de böyledir. Altın Standart yine nörolojik muayenedir.

Mazhar Osman'ın "Sinir Hastalıkları" kitabı bu bilinçle kaleme alınmıştır.

Yukarıdaki resimler bunu göstermektedir. 1936'da Latin harfleri ile bastırılan "Sinir Hastalıkları" ikinci cildir. İkinci cildin Osmanlıca basıldığına ait elimizde bir bilgi yoktur. Birinci cildin de Latin harfleri ile basıldığına ait bir bilgiye de ulaşamadık. Derli toplu kendi içerisinde bir mantığı bulunan Mazhar Osman'ın "Sinir Hastalıkları" kitabı bu branşın ilklerindedir. Gelecek sayımızda bu ilklerden biri olan Mustafa Hayrullah Diker' in 1927 basımı, Osmanlıca yazılmış Emnaz-ı Asabiye kitabını tanıtarak bu seriye devam edeceğiz.

History of Neurology

Nöroloji Tarihinden

Mazhar Osman (1884- 1961)

1884 yılında doğdu. Türkiye’de akıl ve sinir hastalıklarının çağdaş yöntemlerle tedavisinde öncülük etti. İlk öğrenimini Kırklareli’nde yaptı. 1898’de Üsküdar İdadisi’ni, 1904’te Askeri Tıbbiye’yi bitirdi. Yüzbaşı rütbesiyle hekimlik görevine başladı. Bir yıl Gülhane Askeri Hastanesi Akliye Servisi’nde staj yaptı. 1906’da Askeri Tıbbiye’de akıl hastalıkları dersi muallim yardımcısı oldu. 1908’de Almanya’ya giderek Münih ve Berlin üniversitelerinde nöroloji ve psikiyatri ihtisası yaptı. 1911’de yurda dönüşünde Gülhane Askeri Hastanesi Emraz-ı Akliye Kliniği’nde görev aldı. Balkan Savaşı sırasında gezici hastane başhekimisi olarak Lüleburgaz ve Çatalca cephelerinde çalıştı. Haziran 1914’te Haseki’deki Akıl Hastalıkları Müşahedehanesi başhekimisi ve müdürü oldu. Daha sonra Haydarpaşa Askeri Hastanesi akliye ve asabiye mütehasıslığına getirildi. 1917’de Şişli Fransız Hastanesi Akıl ve Sinir Hastalıkları Bölümü şefliğine, 1919’da Toptaşı Bimarhanesi başhekimliğine, 1920’de Zeynep Kamil Hastanesi’ne nakledilen Akıl ve Sinir Hastalıkları Bölümü Şefliğine, 1922’de Zeynep Kamil ve Toptaşı

hastaneleri başhekimliğine atandı. Aynı zamanda seroloji, nöropatoloji, deneysel psikoloji laboratuvarları oluşturarak, Türkiye’de nöro-psikiyatri dalının kurulmasına öncülük etti. Sürdürdüğü çalışmalar sonucu 1927’de Bakırköy’de Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi’ni kurarak uzun yıllar başhekimliğinde bulundu. 1933’te ordinaryüs profesör oldu ve İstanbul Tıp Fakültesi Psikiyatri Kliniği Başkanlığına getirildi. 1941’de başhekimlik görevini bıraktı ve emekliye ayrıldığı 1952’ye kadar öğretim üyesi olarak çalışmalarını sürdürdü. Hekim ve bilim adamı olarak yürüttüğü çalışmaların yanı sıra İcra ile Mücadele Cemiyeti, Akıl ve Sinir Hastalıkları Cemiyeti gibi çeşitli sağlık derneklerinin kuruculuğunu ve başkanlığını yaptı. Ayrıca Hamburg Akıl Hastalıkları Derneği, Fransız Nöroloji Derneği, New York Nöroloji Akademisi gibi yurtdışı sağlık kuruluşlarının onur üyeliklerine seçildi. 15 Eylül 1951 tarihinde vefat etti.

Teşekkür

Osmanlıca çevirilerde ve kaynaklara ulaşmada katkılarından dolayı Şahap Erkoç’a ve İBB Atatürk kitaplığı Nadir Eserler kütüphanecisi Hüseyin Türkmen’e ve aynı kütüphaneden Selçuk Aydın’a teşekkür ederim.

Kaynaklar

1. Kırbaş, D. Türkiye Nöroloji Tarihçesi, İstanbul, Kurtiş Matbaacılık, 2003.
2. İhsanoğlu, E. Ve ark. Osmanlı Tıbbi Bilimler Literatürü Tarihi, İstanbul, 2008.
3. www. Biyografi.net (Mazhar Osman’ ın biyografisi bu kaynaktan alınmıştır).